

Onderwerp:	Of manuele fysiotherapie te verzekeren zorg is, is niet in zijn algemeenheid te zeggen. Manuele geneeskunde is geen te verzekeren zorg
Samenvatting:	<p>Manuele fysiotherapie is zorg zoals fysiotherapeuten die plegen te bieden. Over de vraag of manuele fysiotherapie zorg is conform de stand van de wetenschap en praktijk kan het CVZ geen algemene uitspraak doen. Het CVZ zal op basis van nader onderzoek in het kader van een update van de zgn. chronische lijst over een aantal aandoeningen, aangeven of manuele fysiotherapie effectief is en of deze zorg voldoet aan de stand van de wetenschap en praktijk. Of manuele fysiotherapie bij die aandoeningen een te verzekeren prestatie als bedoeld in de Zvw betreft, zal het CVZ eerst dan kunnen beoordelen.</p> <p>Manuele geneeskunde is geen zorg zoals huisartsen of medisch specialisten die plegen te bieden. De vraag of manuele geneeskunde zorg is conform de stand van de wetenschap en praktijk is niet aan de orde. Bij manuele geneeskunde gaat het niet om een te verzekeren prestatie als bedoeld in de Zvw.</p>
Soort uitspraak:	SpZ = standpunt Zvw
Datum:	23 maart 2009

Onderstaand de volledige uitspraak.

Manuele fysiotherapie / Manuele geneeskunde

Samenvatting

Manuele fysiotherapie is zorg zoals fysiotherapeuten die plegen te bieden.

Over de vraag of manuele fysiotherapie zorg is conform de stand van de wetenschap en praktijk kan het CVZ geen algemene uitspraak doen. Het CVZ zal op basis van nader onderzoek in het kader van een update van de zgn. chronische lijst over een aantal indicaties aangeven of manuele fysiotherapie effectief is en of deze zorg voldoet aan de stand van de wetenschap en praktijk.

Of manuele fysiotherapie bij die aandoeningen een te verzekeren prestatie als bedoeld in de Zvw betreft, zal het CVZ eerst dan kunnen beoordelen.

Manuele geneeskunde is geen zorg zoals huisartsen of medisch-specialisten die plegen te bieden. De vraag of manuele geneeskunde zorg is conform de stand van de

wetenschap en praktijk is niet aan de orde.
Bij manuele geneeskunde gaat het niet om een te verzekeren prestatie als bedoeld in de Zvw.

1. Inleiding

Het CVZ heeft van de Anesthesiologen Maatschap van de Gelre Ziekenhuizen in Apeldoorn het verzoek gekregen om aan te geven of manuele fysiotherapie en manuele geneeskunde tot de te verzekeren zorg in de zin van de Zvw behoren.

Ten tijde van de Ziekenfondswet (Zfw) was het College voor zorgverzekeringen (CVZ) van oordeel dat manuele fysiotherapie geen verzekerde zorg was. De aanspraak op zorg door een fysiotherapeut kon volgens het CVZ echter wel manueel therapeutische technieken omvatten. Voorwaarde hierbij was dat de behandelaar als fysiotherapeut geregistreerd stond, dat hij bekwaam was in het geven van manuele therapie, en dat hij een overeenkomst had afgesloten met de zorgverzekeraar.¹

Het CVZ was van oordeel dat manuele geneeskunde geen verzekerde medisch-specialistische zorg was. Manuele geneeskunde omvatte volgens het CVZ geen genees- of heelkundige zorg zoals die in de kring der beroepsgenoten gebruikelijk was en werd niet als reguliere geneeskunde aangemerkt.

De Zorgverzekeringswet (Zvw) is gebaseerd op het ziekenfondspakket zoals dat op het moment van inwerkingtreding van de Zvw naar aard, inhoud en omvang was vastgesteld. Met de invoering van de Zvw heeft de wetgever bedoeld de strekking van het ziekenfondspakket ongewijzigd te laten. Het CVZ bleef daarom dezelfde uitleg aan manuele fysiotherapie en manuele geneeskunde geven als de uitleg die daaraan ten tijde van de Zfw werd gegeven.

Naar aanleiding van het verzoek van de Anesthesiologen Maatschap van de Gelre Ziekenhuizen heeft het CVZ een standpunt ingenomen over de vraag of volgens de eisen die de Zvw aan de te verzekeren prestaties stelt fysiotherapeutische zorg manuele fysiotherapie omvat en of geneeskundige zorg manuele geneeskunde omvat. Het CVZ beantwoordt daarmee de vraag of manuele fysiotherapie en manuele geneeskunde te verzekeren prestaties in de zin van de Zvw zijn. Zorg is een te verzekeren prestatie krachtens de Zorgverzekeringswet als het zorg betreft die de beroepsgroep van de in de regelgeving genoemde zorgverlener rekent tot het

¹ Zie o.a. 'Kennis Gebundeld', oktober 2005.

arsenaal van zorg en die geleverd wordt op een wijze die de betreffende beroepsgroep als professioneel juist beschouwt. Het moet bovendien zorg betreffen die voldoet aan de stand van de wetenschap en praktijk.

2. Standpunt

Het CVZ is van oordeel dat manuele fysiotherapie zorg is zoals fysiotherapeuten die plegen te bieden.

Over de vraag of manuele fysiotherapie zorg is conform de stand van de wetenschap en praktijk kan het CVZ geen algemene uitspraak doen. De aandoeningen die de fysiotherapeut behandelt door middel van toepassing van speciale manueel therapeutische technieken zijn namelijk zeer divers. Manuele therapie wordt toegepast bij o.a. lage rugklachten, nek-, schouder- en heupklachten, hoofdpijn, dysmenorroe, kinderen met scoliose, behandeling bij huilbaby's, duizeligheid en astma.

Of manuele fysiotherapie zorg is conform de stand van de wetenschap en praktijk kan het CVZ slechts in samenhang met deze specifieke indicaties beoordelen.

Het CVZ zal in de komende tijd op basis van nader onderzoek in het kader van een update van de zgn. chronische lijst over een aantal indicaties kunnen aangeven of manuele fysiotherapie effectief is en of deze zorg voldoet aan de stand van de wetenschap en praktijk.

Het CVZ is van oordeel dat manuele geneeskunde geen zorg is zoals huisartsen of medisch-specialisten die plegen te bieden. Voor het CVZ is daarmee de vraag of manuele geneeskunde zorg is conform de stand van de wetenschap en praktijk niet meer aan de orde. Eerst nadat is vastgesteld dat er sprake is van 'zorg zoals een bepaalde beroepsgroep pleegt te bieden' beoordeelt het CVZ of de zorg voldoet aan het criterium 'stand van de wetenschap en praktijk'. Zorg die niet 'pleegt te worden geboden' behoort (reeds om die reden) niet tot de te verzekeren prestaties.²

Voor de manuele fysiotherapie betekent bovenstaande dat per aandoening op basis van nader onderzoek zal moeten worden beoordeeld of manuele fysiotherapie een te verzekeren prestatie betreft.

Voor manuele geneeskunde betekent bovenstaande dat het niet gaat om een te verzekeren prestatie als bedoeld in de Zvw.

² CVZ-rapport Betekenis en beoordeling criterium 'plegen te bieden', nr. 268, herziene druk d.d. 28 januari 2009.

3. Consequenties

Het CVZ zal per aandoening beoordelen of manuele therapie ten laste van de basisverzekering kan worden geboden. Manuele geneeskunde kan niet als te verzekeren zorg ten laste van de basisverzekering worden geboden.

4. Motivering

4.a. Relevante wet- en regelgeving

Bij deze duiding is de volgende wet- en regelgeving aan de orde:

Te verzekeren risico's

- Artikel 10 Zvw. Dit artikel bepaalt welke risico's moeten worden verzekerd in een zorgverzekering. Artikel 10, onder a Zvw, bepaalt dat het krachtens de zorgverzekering te verzekeren risico de behoefte inhoudt aan onder andere geneeskundige zorg.

Nadere regeling inhoud en omvang

- Artikel 11, derde lid Zvw. Dit artikel bepaalt dat bij algemene maatregel van bestuur (het Besluit zorgverzekering, Bzv) de inhoud en omvang van de te verzekeren prestaties nader worden geregeld.
- Artikel 2.1, eerste lid Bzv. Dit artikel regelt dat de zorg en overige diensten, bedoeld in artikel 11, eerste lid, onderdeel a, van de Zvw de vormen van zorg of diensten omvatten die naar inhoud en omvang zijn omschreven in de artikelen 2.4 tot en met 2.15 van het Bzv.

Stand van de wetenschap en praktijk

- Artikel 2.1, tweede lid Bzv. Dit artikel regelt dat de inhoud en omvang van de vormen van zorg of diensten mede worden bepaald door de stand van de wetenschap en praktijken, bij ontbreken van zo'n maatstaf, door hetgeen in het betrokken vakgebied geldt als verantwoorde en adequate zorg en diensten.

Geneeskundige zorg

- Artikel 2.4, eerste lid Bzv. Dit artikel omschrijft welke zorg geneeskundige zorg omvat: Geneeskundige zorg omvat zorg zoals huisartsen, medisch-specialisten, (...) die plegen te bieden (...).

Paramedische zorg

- Artikel 2.6, tweede lid Bzv. Dit artikel omschrijft welke zorg fysiotherapie en oefentherapie omvat: Fysiotherapie of oefentherapie omvat zorg zoals fysiotherapeuten en oefentherapeuten die plegen te bieden (...).

Zgn. chronische lijst

- Bijlage 1 bij artikel 2.6, tweede lid Bzv. Fysiotherapie of oefentherapie omvat slechts de zorg ter

behandeling van de in deze zgn. chronische lijst aangegeven aandoeningen, voorzover de daarbij aangegeven termijn niet is overschreden.

4.b. Criteria 'plegen te bieden' en 'stand van de wetenschap en praktijk'

Plegen te bieden Het CVZ stelt vast of een interventie aan het criterium 'plegen te bieden' voldoet aan de hand van het rapport 'Betekenis en beoordeling criterium plegen te bieden' van 17 november 2008.³

In dit rapport geeft het CVZ aan hoe kan worden vastgesteld, of een bepaalde beroepsgroep zorg pleegt te bieden:

- Zorg die 'pleegt te worden geboden' betreft zorg die de beroepsgroep van de in de regelgeving genoemde zorgverlener rekent tot het aanvaarde arsenaal van zorg.
- Zorg die 'pleegt te worden geboden' betreft zorg die wordt geleverd op een wijze die de betreffende beroepsgroep als professioneel juist beschouwt.
- Om dit te bepalen, kunnen de richtlijnen en de standaarden, een visiedocument of opleidings- en beroeps-eisen van de betreffende beroepsgroep worden gebruikt.

Evidence based Het CVZ volgt voor de beoordeling of een prestatie voldoet aan de stand van wetenschap en praktijk de principes van Evidence Based Medicine (EBM). Het CVZ beschrijft in zijn rapport 'Beoordeling stand van de wetenschap en praktijk' van 5 november 2007 (nr. 254) op welke wijze wordt getoetst of een prestatie aan dit criterium voldoet.

Medisch zorginhoudelijk oordeel

Het CVZ heeft in het kader van deze standpuntbepaling literatuur bestudeerd en een aantal websites gescreend. Op basis daarvan is een medisch zorginhoudelijk oordeel gegeven (zie bijlage).

De vragen die gesteld zijn, zijn:

- Is manuele fysiotherapie zorg zoals fysiotherapeuten en oefentherapeuten plegen te bieden?
- Is manuele fysiotherapie zorg conform de stand van de wetenschap en praktijk?
- Is manuele geneeskunde zorg zoals huisartsen, of medisch specialisten die plegen te bieden?
- Is manuele geneeskunde zorg conform de stand van de wetenschap en praktijk?

³ Zie voetnoot 2.

4.c. Beoordeling Manuele fysiotherapie

4.c.1. Algemeen

Manuele therapie betekent behandeling met de handen. Het gaat om het uitvoeren van manuele manipulaties en mobilisaties, meest al aan de wervelkolom en gewrichten. Een manipulatie wordt in het algemeen gekenmerkt door het bewegen van een gewricht met een hoge snelheid en gedoseerde kracht buiten het fysiologische bewegingsbereik van dit gewricht en de controle van de patiënt. Mobilisatie is meer het met lage snelheid passief bewegen binnen het bewegingsbereik van het gewricht.^{4 5}

In de wetenschappelijke onderzoeken wordt meestal niet duidelijk welke techniek specifiek is toegepast, omdat het onderscheid tussen mobilisatie en manipulatie niet wordt aangegeven. De professionals passen ook vaak een combinatie van manipulatie- en mobilisatietechnieken toe.

In Nederland voeren speciaal opgeleide fysiotherapeuten (manueel therapeuten) de manipulaties en mobilisaties uit. Ook artsen kunnen vormen van manipulaties en mobilisaties uitvoeren.

De nadruk van de manuele fysiotherapie ligt op de dysfunctionaliteit van de gewrichten. Volgens de Internationale Federatie van orthopedische manipulatieve behandelingen, is manuele therapie een specialisatie binnen de fysiotherapie.⁶ Dit is ook de Nederlandse visie.

Een manuele therapeut is een fysiotherapeut die na zijn fysiotherapieopleiding een additionele opleiding voor manuele therapie heeft gevolgd.

Het doel van manuele fysiotherapie is volgens de Nederlandse Vereniging voor Manuele Therapie (NVMT)⁷ tweeledig: 1) het beter laten functioneren van de gewrichten en 2) het verbeteren van de houding en bewegingen. De manueel therapeut gebruikt hiervoor een aantal speciale technieken die in de gewrichten kunnen worden toegepast. Verder bestaat het behandelprogramma van de manuele therapeut uit het geven van instructies, adviezen, begeleiding en inzicht in gezond bewegen.

⁴ Veen E, de V et H, Pool J et al. Variance in manual treatment of nonspecific low back pain between ortho manual physicians, manual therapist, and chiropractors. J Manipulative Physiol Ther 2005; 28; 108-116.

⁵ Spinal manipulation in the treatment of musculoskeletal pain (<http://www.uptodate.com/online/content/topic/do>).

⁶ Zie voetnoot 4.

⁷ NVMTWat is manuele therapie <http://www.nvmt.nl/info/watis.htm>

4.c.2. Criterium Plegen te bieden

- Betreft het zorg die de beroepsgroep van de in de regelgeving genoemde zorgverlener rekent tot het aanvaarde arsenaal van zorg?

Ja, dit is het geval. Het Koninklijk Nederlands Genootschap voor Fysiotherapie (KNGF) heeft de NVMT in het midden van de jaren 80 erkend.⁸

Volgens het beroepscompetentieprofiel van de NVMT wordt manuele therapie als verbijzondering binnen de fysiotherapie gekenmerkt door het analyseren, interpreteren, en behandelen van complexe gezondheidsproblemen als gevolg van artrogene, musculaire en neurogene stoornissen van de wervelkolom en extremiteiten, waarbij tevens gebruikt wordt gemaakt van specifieke manuele diagnostische- en manuele therapeutisch technieken.

- Betreft het zorg die wordt geleverd op een wijze die de betreffende beroepsgroep als professioneel juist beschouwt?

Ja, dit is het geval. Een aantal specialistenverenigingen richt zich op een specifiek beroepsterrein binnen de fysiotherapie. Zes ervan zijn verbijzonderd en hebben een bekwaamheid of benaderingsmethode die speciaal, genormeerd, herkenbaar en overdraagbaar is en die specifiek ontwikkeld is voor een bepaalde patiëntengroep. Zij onderscheiden zich door medische en/of maatschappelijke indicaties en worden als zodanig formeel erkend door het bestuur van het KNGF. Eén van hen is de NVMT.

- Zijn er richtlijnen en standaarden, een visiedocument of opleidings- en beroepseisen van de betreffende beroepsgroep die kunnen worden gebruikt om te bepalen of het zorg betreft die de beroepsgroep van de in de regelgeving genoemde zorgverlener rekent tot het aanvaarde arsenaal van zorg en of het zorg betreft die wordt geleverd op een wijze die de betreffende beroepsgroep als professioneel juist beschouwt?

Ja, er is een KNGF-richtlijn. Een KNGF-richtlijn is gedefinieerd als een systematisch ontwikkelde, vanaf centraal niveau geformuleerde leidraad, die door de deskundigen is opgesteld en die gericht is op de inhoud van het methodisch fysiotherapeutisch handelen bij bepaalde gezondheidsproblemen en op organisatorische aspecten die met de beroepsuitoefening te maken hebben. Binnen deze definitie valt ook het methodisch handelen van de manuele therapie, omdat manuele therapie een erkende verbijzondering is van de fysiotherapie. Een KNGF-richtlijn kan worden beschouwd als 'the state of the art' van het manueeltherapeutisch (of)

⁸ Beroepscompetentieprofiel manueel therapeut mei 2005. NVMT Nederlandse Vereniging voor Manuele Therapie.

fysiotherapeutisch handelen.

4.c.3. Criterium Stand van de wetenschap en praktijk

Over de vraag of manuele fysiotherapie zorg is conform de stand van de wetenschap en praktijk kan het CVZ geen algemene uitspraak doen.

De aandoeningen die met manuele fysiotherapie behandeld worden, blijken zeer divers te zijn. Manuele fysiotherapie wordt toegepast bij o.a. lage rugklachten, nek-, schouderheupklachten, hoofdpijn, dysmenorroe, kinderen met scoliose, behandeling bij huilbaby's, duizeligheid en astma.⁹

Op termijn kan het CVZ wel een standpunt bepalen over de effectiviteit van manuele fysiotherapie bij een aantal specifieke aandoeningen die op de zgn. chronische lijst staan. Op basis van een aantal systematische reviews die het CVZ momenteel in het kader van een update van de zgn. chronische lijst laat uitvoeren over de effectiviteit van manuele therapie bij die specifieke aandoeningen, zal het CVZ kunnen aangeven of manuele fysiotherapie in die gevallen effectief is of niet.

4.c.4. Conclusie Standpuntbepaling Manuele fysiotherapie

Manuele fysiotherapie is een erkende verbijzondering van de fysiotherapie en is zorg zoals fysiotherapeuten en oefen-therapeuten die plegen te bieden.

Een algemeen standpunt over het al dan niet conform de stand van de wetenschap en praktijk zijn van manuele fysiotherapie kan het CVZ niet bepalen. De komende tijd zullen indicaties waarbij manuele fysiotherapie effectief is en dus zorg is conform de stand van de wetenschap en praktijk, uit reviews in het kader van een update van de zgn. chronische lijst naar voren komen. Het CVZ zal op basis daarvan een standpunt kunnen bepalen over de effectiviteit van manuele fysiotherapie bij een aantal specifieke aandoeningen.

4.d. Beoordeling manuele geneeskunde

4.d.1. Algemeen

Manuele geneeskunde is een medisch beroep. Artsen die een additionele opleiding in manuele diagnostiek en therapeutische technieken hebben gevolgd, voeren de manuele geneeskunde uit.¹⁰

Als basisprincipe veronderstelt de manuele geneeskunde een symmetrische ontwikkeling van het skelet. Het centrale idee is dat een afwijking/verstoring hiervan bewegingsbeperking en pijn tot gevolg heeft. De manuele geneeskundige zal proberen

⁹ Om te kunnen vaststellen of manuele fysiotherapie zorg is conform het criterium stand van de wetenschap en praktijk heeft het CVZ het KNGF benaderd met het verzoek om hiervoor relevante literatuur aan te leveren. Het KNGF heeft via de NVMT de afdeling huisartsgeneeskunde van het Erasmus MC een best evidence synthesis laten uitvoeren. Het CVZ heeft verder algemene literatuur geraadpleegd.

¹⁰ Zie voetnoot 4.

deze verstoring op te heffen.

Een manueel geneeskundige is een arts die zich na het artsexamen heeft gespecialiseerd in het onderzoeken en behandelen van klachten die samenhangen met houding en beweging.¹¹

De betrokken beroepsgroep 'Orthomanueel Geneeskundigen' vertegenwoordigt artsen met twee verschillende achtergronden, namelijk de manuele artsen en de orthomanuele artsen.

De Manuele artsen hebben een opleiding voltooid bij de Artsenleergangen Manuele Geneeskunde in Eindhoven en de Orthomanuele artsen hebben een opleiding voltooid die omschreven wordt als orthomanipulatie of 'methode Sikesz'. Sinds 2006 is er een nieuwe gemeenschappelijke opleiding.

4.d.2. Criterium Plegen te bieden

- Betreft het zorg die de beroepsgroep van de in de regelgeving genoemde zorgverlener rekent tot het aanvaarde arsenaal van zorg?

Nee, dit is niet het geval. Volgens de Nederlandse Vereniging van artsen voor Orthomanuele Geneeskunde (NVOMG) wordt onder orthomanuele geneeskunde een gebied binnen de geneeskunde verstaan dat zich richt op neuromusculoskelet aandoeningen. Het gebied is gebaseerd op klinisch redeneren en maakt gebruik van in de geneeskunde gebruikelijke, niet operatieve behandeltechnieken en specifieke behandeltechnieken zoals manuele handgrepen en therapeutische oefenvormen.¹² In de diagnostiek heeft het vakgebied een generalistisch karakter, met als gevolg dat neurologie, inwendige geneeskunde en orthopedie diagnostisch in het vak zijn geïntegreerd. Het gebruik van manuele handgrepen en therapeutische oefenvormen wordt in de literatuur niet eenduidig omschreven.

De specifieke behandelwijze wordt in verschillende gebieden van het bewegingsapparaat bij verschillende klinische syndromen toegepast.

Momenteel worden de structuur van de NVOMG aangepast en het beroepsprofiel van de orthomanuele geneeskunde opnieuw naar de huidige inzichten over bekwaam medisch handelen geformuleerd.

In het beroepsprofiel worden de competenties beschreven die nodig zijn om het vakgebied van de orthomanuele geneeskunde bekwaam uit te oefenen. Ook de opleiding en nascholing zullen geherstructureerd worden.

¹¹ NVOMG http://www.nvomg.nl/joomla/content/view/full/21/39/wat_is_Orthomanuele_geneeskunde.

¹² Het CVZ heeft de Nederlandse Vereniging van artsen voor Orthomanuele Geneeskunde (NVOMG) om informatie gevraagd over de Orthomanuele geneeskunde. De NVOMG heeft in een brief van april 2008 informatie aangeleverd over het vakgebied Orthomanuele geneeskunde en de structuur van de vereniging.

Alhoewel er al veel wetenschappelijk onderzoek is verricht naar orthomanele geneeskunde, wordt het vak in Nederland niet volledig erkend.¹³

- Betreft het zorg die wordt geleverd op een wijze die de betreffende beroepsgroep als professioneel juist beschouwt?

Nee, dit is niet het geval. De zorg die (ortho-)manueel geneeskundigen leveren, wordt binnen de beroepsgroep van medisch-specialisten en de beroepsgroep van huisartsen niet als een gangbare, aanvaarbare handwijze gezien.

- Zijn er richtlijnen en standaarden, een visiedocument of opleidings- en beroepseisen van de betreffende beroepsgroep die kunnen worden gebruikt om te bepalen of het zorg betreft die de beroepsgroep van de in de regelgeving genoemde zorgverlener rekent tot het aanvaarde arsenaal van zorg en of het zorg betreft die wordt geleverd op een wijze die de betreffende beroepsgroep als professioneel juist beschouwt?

Nee, dit is niet het geval. Deze beroepsgroepen kennen geen richtlijnen/protocollen, waarin (ortho-)manuele geneeskundige zorg als (aanvaard) zorgonderdeel wordt omschreven. Dit betekent dat de zorg niet gezien kan worden als onderdeel van het aanvaarde zorgarsenaal van deze beroepsgroepen. Het is dan ook geen zorg zoals medisch-specialisten of huisartsen die plegen te bieden.

(Ortho)manuele geneeskunde is dus geen officieel erkend medisch-specialisme en maakt officieel ook geen onderdeel uit van de huisartsenzorg.

4.d.3. Criterium Stand van de Wetenschap en Praktijk

(Ortho)manuele geneeskunde is geen zorg zoals huisartsen of medisch-specialisten die plegen te bieden.

De systematiek van de Zvw en de onderliggende regelgeving brengen met zich mee dat het criterium 'stand van de wetenschap en praktijk' pas wordt beoordeeld nadat is vastgesteld dat er sprake is van 'zorg zoals een (in de regelgeving genoemde) beroepsgroep pleegt te bieden'. Dit betekent dat zorg die niet 'pleegt te worden geboden' (reeds om die reden) niet tot de te verzekeren prestaties behoort.¹⁴

4.d.4. Conclusie Standpuntbepaling Manuele Geneeskunde

(Ortho)manuele geneeskunde is geen zorg zoals huisartsen of medisch-specialisten die plegen te bieden.

(Ortho)manuele geneeskunde is daarom geen geneeskundige

¹³ Zie voetnoot 11.

¹⁴ Zie voetnoot 2.

zorg als bedoeld in art. 2.4 van het Bzv.

Zorg die niet 'pleegt te worden geboden' door de in de Zvw genoemde beroepsgroepen, behoort niet tot de te verzekeren prestaties.

Een beoordeling of (ortho)manuele geneeskunde zorg is conform het criterium stand van de wetenschap en praktijk is, is dan ook (nog) niet aan de orde.

5. Auteur

Auteur Mw. Mr. A.M.J. le Cocq d'Armandville
Mw. J Heymans, arts

Datum 23 maart 2009

6. Literatuuroverzicht

- Veen E, de Vet H, Pool J et al. Variance in manual treatment of nonspecific low back pain between orthomanual physicians, manual therapist, and chiropractors. J Manipulative Physiol Ther 2005; 28; 108-116.
- Spinal manipulation in the treatment of musculoskeletal pain (<http://www.uptodate.com/online/content/topic/do>).
- NVMTWat is manuele therapie (<http://www.nvmt.nl/info/watis.htm>)
- NVOMG http://www.nvomg.nl/joomla/content/view/21/39/wat_is_OrthoManuele_geneeskunde
- Rapport Betekenis en beoordeling plegen te bieden, november 2008, http://www.cvz.nl/resources/rpt0811%20criterium%20plegen%20te%20bieden_tcm28-26913.pdf
- Beroepscompetentie profiel manueel therapeut mei 2005. NVMT Nederlandse Vereniging voor Manuele Therapie.
- KNGF (<http://www.fysionet.nl/index.html?ID=&levelID=1&parentID=1&menuID=7&FirstLevelID=1Specialistverenigingen>).
- KNGF-richtlijn Manuele therapie bij lage rugpijn. Verantwoording en toelichting. Nederlands tijdschrift voor Fysiotherapie 2003;113; 6:1-18.